

Onko suomen kieli konservatiivinen?¹

Mikko Korhonen (Helsinki)

Suomea pidetään hyvin konservatiivisena kielenä. Tämä mielipide on levinnyt laajalle myös kielitieteen ammattipiirien ulkopuolella. Itse jouduin sen kanssa ensi kerran vastakkain lukiolaisena. Psykologian oppikirjana käytetyssä Arvo Lehtovaaran »Sielutieteessä» (1950: 163) sanottiin:

Jonkin yksityisen kielen muuttuminen näyttää sangen suuressa määrin riippuvan tekijöistä, joita yhteisesti nimitetään »kansanluonteeksi». Tämä tulee ilmi esim. sellaisissa seikoissa kuin kielen yleisessä rakenteessa, sen muuttumisen nopeudessa ja runsaudessa. Englanninkieli oli vielä Alfred Suuren aikoihin muodoiltaan yhtä monimutkaista kuin nykysaksa. Nykyenglanti tuntuu lyhydessään ja yksinkertaisuudessaan kuvastavan kansanluonteen käytännöllisyyttä ja asiallisuutta. Suomenkieli taas on täynnä mammutinluita, kuten on sanottu.

Vaikka suomen kielen vanhakantaisuus on tullut lähes puheenparreksi ja vaikka siihen viitataan usein myös alan kirjallisuudessa, en ole havainnut, että sitä olisi missään otettu seikkaperäisemmin pohdittavaksi. Myös seuraava tarkastelu on luonteeltaan lähinnä yleiskatsauksellinen. Tarkoitukseni on kiinnittää huomiota sellaisiin seikkoihin, kuin millä tavoin suomen tai jonkin muun kielen konservatiivisuutta tai muuttumisalttiutta ylimalkaan voidaan arvioida, mihin käsitys suomen kielen konservatiivisuudesta perustuu, mitä metodisia seurauksia on ollut siitä, että suomea on pidetty konservatiivisena, ja missä suhteessa suomi on konservatiivinen, missä ei. Sen sijaan ilmiön mahdollisiin kansanpsykologisiin taustatekijöihin minulla ei ole edellytyksiä puuttua.

Todettakoon aluksi lyhyesti ne keinot, jotka ovat käytettävissämme, kun yritämme arvioida, onko jokin kieli konservatiivinen vai ei. Koska ongelma on mitä tyypillisimmin kielen muuttumista koskeva, ovat myös menetelmät tyypillisiä diakronisen lingvistiikan menetelmiä, ts. varsinainen kielihistoria eli filologia, historiallis-vertaileva menetelmä ja lainasanatutkimus. Sisäisten rekonstruktioiden menetelmästä on nähdäkseni vain vähän apua, koska se ei tarjoa mitään absoluuttista kronologista mittakaavaa, johon muutokset voitaisiin suhteuttaa. Näitä menetelmiä käyttäen on pyrittävä selvittämään, missä määrin

---

¹ Esitelmä kielitieteen päivillä Oulussa 7. helmikuuta 1981.

kieli on muuttunut, missä määrin säilyttänyt vanhaa. Koska tuskin minkään kielen muuttumisnopeus voi säilyä kautta aikojen vakiona, on yritettävä paljastaa nopeampien ja hitaampien muutosten kaudet. Näiden kausien kokonaisvaikutus lopulta ratkaisee, kuinka konservatiivisen yleisvaikutelman jokin kieli tekee. Tärkeää on todeta, että kielen konservatiivisuus ei ole mikään absoluuttinen ominaisuus vaan tulee yleensä ilmi vasta useampien kielten keskinäisessä vertailussa. Lisäksi on syytä muistaa, että vanhakantaisuus ja muuttumiskyky voivat ilmetä kielen rakenteen eri alueilla hyvin eri tavoin.

Myös suomen kielen muutosalttius on ilmeisesti aikojen kuluessa vaihdellut. Voimme lähteä liikkeelle tarkkailemalla nykysuomea ja sen lähihistoriaa: kuinka kieleemme muuttuu, kuinka se reagoi esim. vieraaseen vaikutukseen. Yleisen käsityksen mukaan nykyinen kirjasuomi ei ole kovin altis vieraille vaikutteille. Tämä johtuu paljolti tietoisesta kielenohjailusta, jonka keskeisiin tehtäviin kuuluu muukalaisuuksien torjuminen. Kielenhuollon tavoittamattomiin jäävässä kielenkäytössä vieras, erityisesti englannin kielen vaikutus sen sijaan on sangen tuntuva, eikä voitane väittää, että esim. tiettyjen kaupunkilaisryhmien spontaani puheasuomi olisi erityisen konservatiivista. Vanhoillisuuden merkkinä tuskin voi pitää sitäkään, että suomi on taipuvainen nykyäänkin mukauttamaan lainasanat omaan äännesysteemiinsä. Tämä johtuu pikemmin suomen ja lainantajakielen, useimmiten englannin, foneemisen ja foneettisen järjestelmän erilaisuudesta. Tunnetusti esim. japanissa, joka nykyään on erittäin altis angloamerikkalaiselle vaikutukselle, englantilaiset lainasanat saavat japanin äännejärjestelmään sopivan asun, jolloin ne voivat muuttua hyvinkin läpinäkymättömiksi.

Mitä sitten filologia voisi sanoa suomen kielen muutosalttiudesta sinä aikana, jolta kirjoitettuja kielenmuistomerkkejä on olemassa? Kirjasuomen historia näyttää osoittavan, että suomen rakenteessa on runsaan 400 vuoden kuluessa tapahtunut lopultakin vain vähän muutoksia. Mm. Martti Rapola on todennut (1967: 39), että jos esim. Agricolan teksteistä eliminoidaan vieraannuttavalta tuntuvan ortografian vaikutus ja sitä luetaan niin kuin sitä Agricolan aikana ilmeisesti luettiin, niin »välimatka Agricolan tarkoittamasta Raamatun sanamuodosta nykyiseen lyhenee aivan vähäpätöiseksi ja ilmenee etupäässä tyyli- vivahteina». Tämä havainto ei kuitenkaan vielä oikeuta päättelemään, että suomen kielen kehitys noina vuosisatoina olisi ollut poikkeuksellisen hidasta. Suomen kielen muuttumista Agricolan ajoista nykypäiviin pitäisi voida verrata muiden kielten muuttumiseen vastaavana ajanjaksona. Tällainen vertailu on monestakin syystä epätarkkaa, ja tuloksille voi antaa painoa vain jos erot ovat huomattavan suuret. Tässä ei ole mahdollista lähteä laajalle ulottuviin vertailuihin. Todettakoon vain, että ne suomalais-ugrilaiset kielet, joista tekstimuistomerkkejä on olemassa 1600-luvun alkupuolelta tai sitä varhemmalta ajalta, nimittäin viro, lappi, syrjäjäni ja unkari, eivät havaitakseni osoita selvästi erilaista

muuttumisnopeutta kuin suomi, jos jätetään ortografiset seikat ja murretekijät huomiotta. Toisaalta voidaan huomata, että unkari on muuttunut Halotti Beszédin, ensimmäisen yhtenäisen unkarinkielisen tekstin, ajoista vuoden 1200 tienoilta selvästi enemmän kuin suomi Agricolan ajoista, mutta aikaeroakin on kolme ja puoli sataa vuotta.

Kirjoitetun suomen historia on niin lyhyt, ettei sen perusteella voi vielä saada riittävästi perusteita väitteelle suomen kielen vanhoillisuudesta. Pitemmän aikavälin tarjoaa vertaileva kielitiede. Otollisessa tapauksessa jo melko pintapuolinenkin sukulaiskielten vertailu voi paljastaa, mikä kyseisistä kielistä on säilynyt parhaiten, mikä muuttunut eniten. Joskus saattaa kuulla maallikoidenkin arvioivan esim. suomen ja viron suhdetta seuraavaan tapaan: »viro on kulu-neempaa kuin suomi», »suomessa sanat äännetään täydellisemmin kuin virossa», »virolaiset puhuvat ikään kuin lyhennettyä suomea». Kielitieteeseen perehtymättömällekin voi siis syntyä mielikuva, että suomi on konservatiivisempi kuin viro, ts. syntyy intuitiivinen käsitys siitä, että tietyt äännesuhteet voivat olla tulosta vain yhdensuuntaisesta kehityksestä, että esim. suomen *musta* on alkuperäisempi kuin viron *must* ja suomen *tuvan* alkuperäisempi kuin viron *toa* jne. Samoin jos meillä on esim. sellainen eri itämerensuomalaisista kielistä saatu yksikön genetiivimuotojen sarja kuin *taivahan, taivaan, taivaa, taeva*, niin mitä todennäköisimmin muoto *taivahan* on näistä alkuperäisin ja samalla se muoto, johon kaikki muut mainitut muodot voidaan palauttaa, ja koko muotosarja voidaan asettaa kronologiseen järjestykseen, joka on sama kuin yllä esitetty. Koko tähänastisen kielihistoriallisen tutkimuksen saavutuksista olisi varmaan mahdollista koota melkoinen määrä esimerkkejä vaihtelusuhteista, jotka ovat voineet syntyä vain $a > b$ -suuntaisten, eivät koskaan $b > a$ -suuntaisten muutosten tuloksena. Viime vuosien universaalitutkimus on tuonut tälle empiiriselle havainnolle myös teoreettista taustaa.

Hyvin monessa tapauksessa jäädyään kuitenkin vaille ehdotonta varmuutta kehityksen suunnasta. Niinkin selvän tuntuksessa tapauksessa kuin nollan ja ilmiäisuisen muodon vaihtelussa, jossa useimmiten oletetaan nollan olevan seurausta kadosta, saattaa sitovien todisteiden esittäminen tämän oletuksen puolesta joskus olla vaikeaa. Olemme tottuneet ajattelemaan esim., että sellaisissa suomen sanoissa kuin *veri*: *veren*: *verta*, *käsi*: *käden*: *kättä*, *lumi*: *lumen*: *lunta*, *menen*: *mennä*, *tulen*: *tulla* konsonanttivartaloiset muodot ovat syntyneet sisäheiton kautta vokaalivartaloisista muodoista ja että vartalon loppuvokaalin puuttuminen nominatiivistakin tähän tyyppiin kuuluvien nominien (*veri*, *käsi*, *lumi* jne.) monissa etäasukielisissä vastineissa perustuu loppuheittoon. Kuitenkin on puolustettu myös päinvastaista käsitystä (viime aikoina esim. Ganschow 1971, 1975, 1980). Sen mukaan tämäntyyppiset sanat ovat alkuaan olleet yksitavuisia konsonanttiloppuisia (esim. *ver*, *kät*, *lum* tms.). Taivutusmuodoissa (*veren*, *käden*, *lumen* jne.) esiintyvä toisen tavun vokaali olisi vain sidevokaali. Itämerensuomen

ja lapin vokaaliloppuiset nominatiivit (sm. *veri* ~ lp. *vârrâ*, sm. *käsi* ~ lp. *giettä* jne.) olisivat syntyneet analogisesti siten, että sidevokaali olisi yleistetty myös sananloppuiseen asemaan. Vaikka eräät todennäköisyyssikat horjuttavat tämän käsityksen uskottavuutta, ei meillä ole mitään ehdottomia argumentteja, joilla se voitaisiin kumota, eikä myöskään mitään sitovia todisteita, joiden avulla jompikumpi näistä selityksistä voitaisiin osoittaa varmasti oikeaksi.

Vertailevan kielitieteen päätelmille ja rekonstruktioille onkin tyypillistä, että ne ovat vain todennäköisyyksiä, joita ani harvoin voi pitää ehdottoman varmoina. Ja varmuus vähenee ajallisen etäisyyden kasvaessa. Tämä seikka kehottaa suhtautumaan kriittisesti vertailevan kielitieteen todistusvoimaan jonkin kielen konservatiivisuuden tai uudistuksellisuuden arvioinnissa.

Kuitenkin käsitys suomen konservatiivisuudesta perustuu paljolti juuri vertailevan kielitieteen tuloksiin. Kuten edellä todettiin, jo itämerensuomalaisten kielten joukossa suomi tekee arkaistisen vaikutelman, mikä suuressa määrin perustuu siihen, että suomessa ei ole tapahtunut sisä- eikä loppuheittoa, sananloppuinen *-n* on säilynyt eivätkä pitkät supistumavokaalit ole lyhentyneet.

Etäsukukielet huomioon ottavassa vertailussa on suomen vokaalisto, fonotaksia ja morfeemirakennetta pidetty erityisen konservatiivisena. Jo Arvid Genetz osoitti urauurtavassa tutkimuksessaan (1896), että itämerensuomen, lapin ja mordvan ensi tavun vokaaliston suhteet selittyvät kaikkein luontevimmin, jos lähdetään sellaisesta vokaalijärjestelmästä, joka on hyvin lähellä suomen järjestelmää. Erkki Itkonen on sittemmin tämän tuloksen vahvistanut ja sitä täsmentänyt (1939, 1946, 1949). Hän on myös laajentanut tarkastelun tseremissiin ja permiläisiin kieliin ja päätyttyä siihen tulokseen, että suomalaispermiläisen kantakielen vokaalisto on ollut olennaisesti sama kuin varhaiskantasuomen, joka taas on ollut hyvin lähellä myöhäiskantasuomen ja nyky-suomenkin vokaalisysteemejä (1954). Hän pitää mahdollisena myös ugrilaisten kielten vokaaliston johtamista samanlaisesta systeemistä, joten hänen käsityksensä mukaan mikään ei estä tämän järjestelmän palauttamista aina suomalaisugrilaiseen kantakieleen (1961: 61—65, 1969). Jos tämä pitää paikkansa, niin ensi tavun vokaalistoltaan suomi on todella konservatiivinen kieli. Se on säilyttänyt vain vähäisin ja hyvin läpinäkyvin muutoksin saman vokaalijärjestelmän vähintään 5 000 vuotta.

On kuitenkin syytä muistaa, että myös toisenlaisia käsityksiä suomalaisugrilaisien kielten vokaaliston historiasta on esitetty. Niistä tunnetuin on Wolfgang Steinitzin (1944). Siinä konservatiivinen ei olekaan suomi vaan ostjakki ja nimenomaan itäostjakki. Kuten edellä jo viittasin, itse vertailevan menetelmän luonteesta johtuu, ettei sen tutkimustuloksia useinkaan voida sitovasti todistaa ehdottoman varmoiksi vaan niitä voi pitää enintään todennäköisinä. Niinpä ei ole olemassa myöskään mitään viisastenkiveä, jolla olisi mahdollista ratkaista, kumpi, Itkonen vai Steinitz, on tulkinnut oikein suomalais-

ugrilaisten kielten vokaaliston kehityksen, vai eikö kumpikaan. Ne selvät virheet, joita Steinitzin esityksessä on, eivät kaada itse kokonaisajatusta. Kuitenkin todennäköisyyssiekat tekevät Steinitzin mallin vähemmän uskottavaksi kuin Itkosen (ks. Itkonen 1946, jossa yksityiskohtaista Steinitzin kritiikkiä). Voikin havaita, että tähän mennessä Steinitzin vokaaliteoria sellaisenaan on hylätty lähes kaikkialla. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että tutkijat olisivat yksimielisesti asettuneet Itkosen kannalle. Suomalais-ugrilaisten kielten vokaaliston historiaa ovat käsitelleet viime vuosikymmeninä Itkosen ja Steinitzin lisäksi mm. Björn Collinder (1960, 1965), János Gulya (1966, 1968), Péter Hajdú (1969, 1976), Aulis J. Joki (1969), György Lakó (1968), V. I. Lytkin (1964, 1974), Károly Rédei (1969), Pekka Sammallahti (1979) ja Bo Wickman (1962). Kannanotot ovat olleet hyvin vaihtelevia. Enimmäkseen ne tulevat kuitenkin huomattavasti lähemmäs Itkosta kuin Steinitzia. Nytemmin erimielisyydet näyttävät koskevan oikeastaan vain muutamia yksityiskohtia, kuten pitkien vokaalien ikää ja alkuperää sekä *ü:n* ja *g:n* suomalais-ugrilaisuutta. Voi sanoa, että myös useimpien uudempien tulkintojen valossa suomi on säilyttänyt suomalais-ugrilaisen vokaalijärjestelmän paremmin kuin mikään muu kieli, joskaan ei välttämättä niin muuttumattomana kuin Itkosen mallissa. On kuitenkin todettava, ettei mikään tähänastisista malleista ole täysin vakuuttava. Aina jää kieliä, joissa joudutaan olettamaan kiusallisen paljon epäsäännöllistä kehitystä. Kuitenkin itämerensuomen, lapin ja mordvan vokaalijärjestelmät on onnistuttu johtamaan ankarimmatkin metodiset vaatimukset tyydyttävällä tavalla yhteisestä kantajärjestelmästä. Ja kuten sanottu, tämä järjestelmä on hyvin lähellä nykysuomen järjestelmää. Siis ainakin itämerensuomalais-lappalais-mordvalaisesta kantakielestä saakka eli vähintään 3 500 vuoden aikana suomen vokaaliston voidaan katsoa muuttuneen hyvin vähän.

Siirryn nyt suomen fonotaksin ja morfeemistruktuurin konservatiivisuuteen. Yleisesti hyväksytyyn käsityksen mukaan suomalais-ugrilaiselle kantakielelle on ollut ominaista sananalkuisten ja -loppuisten konsonanttiyhtymien puuttuminen, johtamattomien sanavartaloiden yksi- ja kaksitavuisuus sekä vokaaliloppuisuus, yksinkertaisten johto- ja taivutussuffiksien rakenne C ja C(C)V sekä vokaaliharmonia. Kaikki nämä ominaisuudet ovat säilyneet suomessa verrattain hyvin, paremmin kuin yleensä muissa suomalais-ugrilaisissa kielissä. Mutta toisenkinlaisia käsityksiä on esitetty. Siinä mallissa, jota Gerhard Ganschow on kehitellyt vuosien mittaan (1968, 1971, 1975, 1980) ja jota hän esitteli viimeisyksyisen Helsingin-vierailunsa aikana, suomen fonotaksi ja vartalomorfeemien rakenne on hyvin kaukana suomalais-ugrilaisesta. Ganschowin mukaan esim. osa suomen kaksitavuisista vokaalivartaloista on kehittynyt yksitavuisista konsonanttivartaloista, osa taas kaksitavuisista konsonanttivartaloista, ja suuri osa sanansisäisistä konsonanttiyhtymistä on syntynyt sisäheiton kautta. Oppi-isänsä Steinitzin tavoin Ganschow pitää avainkielenä

ostjakkia, joka parhaiten olisi säilyttänyt alkuperäisen järjestelmän. Mitä kauemmas ostjakista edetään, sitä mutkikkaammiksi tulevat selitykset. En ole havainnut Ganschowin hypoteesia vielä asetetun yksityiskohtaisen kritiikin alaiseksi, eikä siihen tässäkään ole mahdollisuutta. Mainitsin sen vain osoittaakseni, kuinka käsitys suomen kielen konservatiivisuudesta riippuu olennaisesti siitä, millaisesta kielihistoriallisesta selitysmallista lähdetään.

Kaikkein konkreettisimmat perustelunsa käsitys suomen kielen konservatiivisuudesta on saanut lainasanatutkimuksesta. Itämerensuomen vanhojen germaanisten lainojen valtava todistusvoima selvisi jo Vilhelm Thomsenille, joka kirjoitti (1869: 108) seuraavasti:

Myös suomalaisten kielten omalta kannalta erällä vanhoilla lainoilla on enemmän kuin pelkästään etymologista kiintoisuutta. Koska näet ei ole mitään syytä olettaa, että nämä lainat, joista monia käytetään jatkuvasti jokapäiväisessä puheessa kenenkään ajattelematta, mistä ne ovat peräisin, olisivat säilyneet paremmin kuin omaperäiset sanat, meillä on tässä keino suomalaisten kielten myöhemmän äännekehityksen määrittämiseen, ja voimme jopa päätellä, että suomi on muuttunut vähintään puolentoista vuosituhannen aikana vain aivan mitättömän vähän, mikä tietenkin varmistaa sille missä tahansa vertailussa erikoisaseman kaikkien sukukielten joukossa. (Suom. M. K.)

Germaaniset lainasanat osoittavat vastaansanomattomasti, kuinka vähäisiä ovat itämerensuomessa lainautumisen jälkeen tapahtuneet muutokset verrattuna lainanantajataholla ilmenevään kehitykseen. Suomalais-ugrilaisessa vertailevassa tutkimuksessa saadaan näin vertailun aikatasoa suomen kielen osalta siirrettyksi nykyisen arvion mukaan vähintään kaksi ja puoli vuosituhatta taaksepäin, mikä kyllä antaa kielellemme Thomsenin mainitseman erikoisaseman. Toisaalta lainat eivät kerro mitään germaani- ja balttilais- ja slaavilais- ja indoeurooppalais-kehityksiä edeltäneistä eivätkä paljoa myöskään niiden aikaisista muutoksista. Kuitenkin kantasuomi juuri näiden kosketusten aikoihin näyttää olleen mullistavassa kehitysvaiheessa. Silloin ilmeisesti tapahtuivat esim. ne syntaksin muutokset, jotka erottavat itämerensuomea ja osittain lappiakin muista uralilaisista kielistä, sekä Lauri Postin (1953) osoittamat perusluonteiset konsonantiston muutokset.

Balttilaislainojen todistusvoima on samantapainen kuin germaanisten, paitsi että ne ehkä selvemmin osoittavat myös niitä muutoksia, joita suomen konsonantistossa on lainakosketusten jälkeen tapahtunut. Periaatteessa kiintoisa on myös vanhin, indoiranilainen lainakerrostuma. Valaiseehan se peräti suomalais-ugrilaisen kantakielen äännerakennetta. Valitettavasti aineisto on vain niin suppea, ettei se riitä sitovasti todistamaan, onko suomi myös suomalais-ugrilaiselta kannalta konservatiivinen. Esim. keskeisiin vokaalistoja koskeviin kiistakysymyksiin se ei tuo riittävästi valaistusta.

Suomen foneemisen ja fonotaktisen rakenteen tietynvertainen konservatiivisuus on saanut jossakin määrin suorastaan metodisen välineen aseman. Etymolo-

gioiden ja äännehistoriallisten päätelmien luotettavuutta testataan suomen edustuksilla, ja rekonstruktioit kirjoitetaan suomen edellyttämään asuun. Tässä ei sinänsä ole mitään moitittavaa, jos suomi on todella niin konservatiivinen kuin oletetaan. On kuitenkin tiedostettava tähän menettelyyn liittyvä vaara, nimittäin sen tutkimusta ohjaava vaikutus: kun hyväksytään ne tutkimustulokset, jotka ovat sopusoinnussa suomen rakenteellista konservatiivisuutta korostavan lähtöodotuksen kanssa, ja hylätään sen kanssa ristiriidassa olevat tulokset, vahvistuu käsitys suomen konservatiivisuudesta koko ajan.

Ei ole aivan ainoalaatuista vertailevassa kielitieteessä, että jokin tutkittavista kielistä valitaan avainkieleksi, johon kaikki muut vertailtavat kielet suhteutetaan ja joka siis toimii eräänlaisena metakielenä. Tavallisesti avainkielen aseman saa kieli, jota pidetään konservatiivisimpana. Kyseessä voi aluksi olla vain työhypoteesi, joka kuitenkin kasvaa teoriaksi tai dogmiksi, kun tutkimuksen dynamiikka suosii hypoteesia vahvistavia havaintoja. Fennougristiikan piirissä suomi ei ole suinkaan ainoa avainkieleksi korotettu kieli. Periaatteessa on tietysti mahdollista, että useampikin kieli voi olla samanaikaisesti avainasemassa, jos ne ovat arkaisista eri asioihin nähden. Niinpä suomalais-ugrilaisista kielistä suomea pidetään avaintodistajana ensi tavun vokaaliston historiassa, permiläisiä kieliä taas konsonantiston historiassa. Mutta väistämättömään yhteentörmäykseen joudutaan, jos kahta aivan erityyppistä kieltä pidetään arkaistisena saman asian suhteen. Malliesimerkki tästä on se ristiriita, joka vallitsee Erkki Itkosen suomesta lähtevän ja Steinitzin itäostjakista lähtevän vokaaliteorian välillä.

Kiintoisa tieteenhistoriallinen ja miksei myös tieteenpsykologinen kysymys on, missä määrin tutkijan äidinkieli tai erikoistumiskieli, kotimaa ja tutkimustraditio vaikuttavat avainkielen ja kielihistoriallisen mallin valintaan. Tätä koskevan tutkimuksen tekeminen fennougristiikan piirissä olisi hyödyllistä ja selkeyttävää. Tulevan tutkimuksen ärsykkeeksi mainitsen tässä yhteydessä eräitä esimerkkejä, joissa voisi nähdä tämän tyyppistä lähiympäristön ohjaavaa vaikutusta tutkimukseen.

Suomalais-ugrilaisen kantakielen muotorakenteesta on olemassa erilaisia käsityksiä. Karkeistaen ne voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista toista nimitettäkään — tosin melkoisesti yleistäen — »suomalaiseksi» ja toista — niin ikään yleistäen — »unkarilaiseksi». Erimielisyydet koskevat esim. sijajärjestelmää. »Suomalaisen» käsityksen mukaan, johon kyllä myös monet unkarilaiset tutkijat, viime aikoina yhä useammat, ovat yhtyneet, kantakielessä oli mm. *m*-päätteinen akkusatiivi ja *n*-päätteinen genetiivi, »unkarilaisen» käsityksen mukaan, jota kylläkään kaikki unkarilaiset tutkijat eivät kannata, tällaisia kaasuksia ei ollut. Nyt on niin, että näiden kaasusten jatkajat esiintyvät kiistatta itämerensuomessa, lapissa ja volgalaisissa kielissä, mutta niillä ei ole vastinetta unkarissa. Kiintoisaa ja opettavaista on, kuinka eri koulukunnat suhtautuvat tässä asiassa samojedikielten evidenssiin. Eräät samojedikielten muotokategoriat nimittäin ovat tulkit-

tavissa suomalais-volgalaisen kielten *m*-akkusatiivin ja *n*-genetiivin vastineiksi. »Suomalainen» koulukunta näkee tässä todisteen näiden kategoriain palautumisesta aina uralilaiseen kantakieleen saakka, kun taas eräät unkarilaiset tutkijat ovat nähneet paljon vaivaa yrittäessään selittää kyseiset samojedikielten kategoriat sekundaareiksi.

Toinen esimerkki kaususjärjestelmän alalta. »Unkarilaisen» näkemyksen mukaan suomalais-ugrilaiseen kaususjärjestelmään kuului *t*-päätteinen lokatiivi, joka saa vahvimmat perustelunsa ugrilaisista kielistä. »Suomalainen» tieteenperintö taas on taipuvainen pitämään *t*-suffiksia alkuaan enintään lokaalisen partikkelin epäproduktiivisena johtimena.

Kolmas esimerkki koskee morfeemirakennetta. »Suomalainen» koulukunta korostaa sitä periaattellista eroa, joka vallitsee *Ca/Cä* ja *C(e)* -tyyppisten suffiksien välillä. Tämän mukaan esim. genetiivin *-n* on aivan eri alkuperää kuin lokatiivinen *-na/nä* eikä preteritin tunnus **-j* voi olla samaa perua kuin tekijänimen johdin *-ja/jä*. Suffiksityyppien ero ilmenee johdonmukaisesti itämerensuomessa ja lapissa, heikommin volgalaisissa kielissä; permiläisissä ja ugrilaisissa kielissä sitä ei voi todeta lainkaan edes välillisesti. On vain odotuksenmukaista, että monet unkarilaiset tutkijat eivät pidä sitä kielihistoriallisesti merkitsevänä. Niinpä Unkarissa on voitu selittää, että suomalais-volgalainen *n*-päätteinen genetiivi on syntynyt verrattain myöhään suomalais-ugrilaisesta *na/nä*-päätteisestä lokatiivista loppuvokaalin kadottua. On helppo arvata, että useimpien suomalaisten fennougriistien mielestä tällainen selitys on kauhistus.¹

Näyttää siltä, että kielihistoriakaan ei ole täysin vapaa siitä perspektiiviharhasta, joka tunnetusti on varsinaisen historiankirjoituksen uhkana. Se mikä on lähellä tuntuu alkuperäiseltä ja merkitykselliseltä, kaukainen taas sekundaarilta ja toisarvoiselta. Tämä ilmiö on tiedostettu myös arkeologian piirissä. C. F. Meinander on hiljattain (1980: 16) brittiläistä arkeologia Grahame Clarkia lainaten huomauttanut siitä vaarasta, joka vaanii siinä, että tutkijoilla on taipumus tulkita kansallinen ja alueellinen historia ja esihistoria yhtenäisenä jatkuvaksi kokonaisuudeksi ja, mikäli mahdollista, suoraan omaperäisen kehityksen tulokseksi. Fennougriistiikassa on tutkimustradition muotoutumiseen voinut vaikuttaa tutkijan äidinkielen ja erikoistumiskielen ohella vielä se, että tutkimus kehittyi varsinaisesti Suomessa ja Unkarissa, jotka kauan olivat ylivoimaisesti johtavia maita tällä alalla. Mikään ei estä meitä kuvittelemasta, kuinka suomalais-ugrilaisen kielten historiaa selitettäisiin, jos vertaileva fennougriistiikka olisi syntynyt ja kehittynyt vaikkapa tšeremissien tai syrjäänien keskuudessa.

Tämän yleisluonteisen tarkastelun jälkeen on aihetta kysyä, missä määrin

¹ Kolmen esimerkkimme havainnollistamista koulukuntaeroista ks. tarkemmin Décsy 1965: 157–158, Hadjú 1976: 62–67, E. Itkonen 1961: 71–77, Maitinskaja 1974: 232–246 sekä näissä lähteissä mainittua kirjallisuutta.

suomen kielen konservatiivisuudesta ylimalkaan voi saada objektiivista tietoa. Ennen kuin käyn tarkastelemaan tätä kysymystä, on muuan selvennys paikallaan. Kun puhutaan suomen kielen konservatiivisuudesta tai muutosalttiudesta, ei ole samantekevää, mitä »suomea» tarkoitetaan, kirjakieltä vai jotakin murretta vai jotakin muuta puhekielen muotoa, ei varsinkaan, jos tarkastelu rajoitetaan käsittämään vain parin viime vuosituhannen kehitys. Tunnettua on, että eräissä murteissa esim. monet aiemmin mainitsemistani fonotaksin konservatiivisista piirteistä ovat hävinneet: on tapahtunut loppu- ja sisäheittoa, konsonanttiyhtymiä voi esiintyä sanan alussa ja lopussa. Kauaksi kantasuomesta ovat loitonneet myös eräät kaupunkisuomen muodot, slangeista puhumattakaan. Sen sijaan kirjakielen ja kirjakieltä myötäilevän yleispuhekielen luonteeseen kuuluu eräänlainen konservatiivisuus, joka seuraa jo pyrkimyksestä säännöllisyyteen. Esim. sananloppuiset *n* ja *t* ovat tuskin missään murteessa säilyneet kaikissa konteksteissa; enimmäkseen ne ovat melko mutkikkaiden sandhivaihteluiden alaisia. Kirjakieleen ei kuitenkaan ole omaksuttu mitään noista vaihtelukaavoista vaan niiden alla olevat ja myös historiallisesti alkuperäisemmät vaihtelemattomat *n* ja *t*, jolloin on päästy yksinkertaisuuteen ja säännöllisyyteen. Ja mikä tärkeintä, tämä menettely tuskin on syntynyt siitä, että nykyisen ortografisen tradition alkuvaiheissa esikuvana olisi ollut jokin murre, jossa sananloppuiset *n* ja *t* olisivat esiintyneet aina säilyneinä, vaan todennäköisesti kyseessä on kirjakielemme luojien ja kehittäjien intuitiivinen sisäinen rekonstruktio, jonka keinoin mutkikkaista vaihtelusuhteista on abstrahoitu yksinkertainen invariantti. (Tarkemmin esim. Rapola 1933: 234—236, 238—242, 1966: 312—319, 324—335.) — Joka suhteessa kirjakieli ei tietenkään välttämättä ole puhekieltä konservatiivisempi. Tietoinen kielenohjailu voi luoda kirjakieleen uudisrakenteita, joilla ei ole vastineita spontaanisti kehittyneissä puhekielen muodoissa.

Missä suhteessa siis suomea voi pitää edellä sanotun perusteella konservatiivisena, missä suhteessa ei? Yritän vastata tähän nojautuen etupäässä yleisesti hyväksytyihin käsityksiin kielikuntamme historiasta. Kuten jo on käynyt ilmi, suomen vokaalijärjestelmä, varsinkin ensi tavun vokaalisto, fonotaksi ja morfeemistruktuuri ovat ilmeisesti melko arkaistisia. Kaikkien koulukuntien edustajat lienevät yksimielisiä siitä, että suomalais-volgalaiselta kaudelta alkaen eli n. 3 500 vuoden aikana suomi on muuttunut hyvin vähän näissä suhteissa. Erimielisyydet koskevat varhaisempia aikoja.

Missään muussa suhteessa suomi ei sitten olekaan erityisen vanhoillinen. Kuten tunnettua, konsonantisto on kantasuomalaisena aikana kokenut perusteellisen muutoksen: liudennuskorrelaatio hävisi, sibilanttien määrä väheni kolmannekseen, spirantit ja affrikaatat hävisivät systeemistä, uutena konsonanttina tuli *h*, ja konsonanttifoneemien lukumäärä väheni 19:stä 12:een. Suomen kielen konsonanttijärjestelmä eroaa oletetusta suomalais-ugrilaisesta järjestelmästä ehkä enemmän kuin minkään muun sukukielen. Vain yhdessä suhteessa se

näyttää arkaistisemmalta: oletetut suomalais-ugrilaiset sanansisäiset yksinäis-klusiilit ja niiden kanssa oppositiossa olleet geminaatat ovat täällä säilyneet paremmin kuin muualla. Mutta on esitet y myös toisenlaisia käsityksiä. Niiden mukaan suomen yksinäis- ja geminaattaklusiilien oppositio ei olekaan alkuperäinen vaan palautuu aikaisempaan soinnillisten ja soinnittomien yksinäis-klusiilien tai soinnillisten spiranttien ja soinnittomien yksinäis-klusiilien oppositioon (vrt. Steinitz 1952, 1968, E. Itkonen 1969: 106—108).

Suomen morfologia on perusteellisesti uudistunut. Millainen sitten suomalais-ugrilainen kaususjärjestelmä lienee ollutkin, joka tapauksessa kaasusten määrä on lähes kolminkertaistunut. Kiistatta suomalais-ugrilaista alkuperää ovat vain essiivin ja partitiivin morfeemit, todennäköisesti myös genetiivin, instruktiivin ja *m*-akkusatiivin. Kaikki muut kaasukset ovat myöhemmän kehityksen tulosta, ja myös vanhimpien kaasusten funktiot ovat suuresti muuttuneet. Duaali on kadonnut. Verbien taivutuksessa preesensin persoonamuodoista kaikki muut paitsi sg. 1. ja 2. ovat rakenteeltaan sekundaareja, ilmeisesti vasta kantasuomen aikaisia uudismuodosteita. Imperatiivin muodoista vain sg. 2. palautunee varhaiskantasuomea kauemmas. Muista moduksista potentiaali juontunee suomalais-ugrilaisesta kantakielestä, konditionaali vain varhaiskantasuomesta. Kieltoverbi on menettänyt tempus- ja osittain myös modustaivutuksensa. Nominaalimuodoista vain 3. ja 4. infinitiivin ainekset ovat selvästi varhaiskantasuomen takana. 1. ja 2. infinitiivin ja molempien partisiippien tunnukset ovat kehittyneet nykyisiin tehtäviinsä vasta varhaiskantasuomessa tai sen jälkeisenä aikana.

Ehkä kaikkein eniten yleisestä suomalais-ugrilaisesta tyypistä suomi poikkeaa syntaksiltaan. Lähes kaikissa niissä syntaksin piirteissä, joita pidetään erityisen tyypillisinä suomalais-ugrilaisille kielille, itämerensuomi ja osittain myös lappi ovat toisella kannalla. Todettakoon tässä lyhyesti nämä seikat:

1. Itämerensuomessa ja lapissa — eräitä murteita lukuun ottamatta — nominaalipredikaatti liittyy subjektiin aina kopulana toimivan 'olla'-verbin persoonamuodon välityksellä; muissa suomalais-ugrilaisissa kielissä kopula jää pois, ellei sitä tarvita modus-, tempus- tai persoonamorfeemin kantajaksi.

2. Itämerensuomessa ja osittain myös lapissa adjektiiviattribuutti kongruoi pääsanansa kanssa, muissa suomalais-ugrilaisissa kielissä ei.

3. Itämerensuomessa ja lapissa painottoman lauseen perussanajärjestys on SVO, muissa suomalais-ugrilaisissa kielissä vallitsee SOV, joskin kielittäin on havaittavissa taipumusta myös SVO-järjestykseen.

4. Itämerensuomessa ja lapissa rinnastus ja alistus tapahtuu enimmäkseen konjunktioiden avulla, useimmissa muissa sukukielissä vallitsee asyndeettinen rinnastus ja alistus tapahtuu yksinomaan tai pääasiallisesti verbien nominaalimuotoihin perustuvien lauseenvastikkeiden avulla. Vain unkari on tässä suhteessa yhtä eurooppalainen kuin itämerensuomi ja lappi. Myös eräissä muissa kielissä näyttää konjunktioiden käyttö aivan viime aikoina lisääntyneen, lähinnä

venäjän vaikutuksesta.

Itämerensuomalaisena syntaktisena innovaationa on vielä syytä muistaa nominatiivin, akkusatiivin ja partitiivin erikoislaatuinen vaihtelu subjektin, objektin ja predikatiivin sijoina, mille ei löydy vastinetta mistään sukukielestä.

Syntaksin suhteen uralilaisten kielten luoteiskolkka, itämerensuomi ja lappi, muodostaa oman poikkeuksellisen, indoeurooppalaistuneen ryhmänsä, joka osoittaa pikemmin uudistuksellisuutta kuin konservatiivisuutta.

Sanastosta on vaikea tehdä vertailuja, kun tarkkoja laskelmia ei ole käytettävissä. Lauri Hakulisen (1979: 479—481) mainitsemat tiedot osoittavat, että suomessa on huomattavasti vähemmän suoria lainasanoja kuin ruotsissa ja jonkin verran vähemmän kuin unkarissa, joskin lainasanojen esiintymistiheys tekstissä on suomessa hieman suurempi kuin unkarissa. Käännöslainojen ja uudissanojen johdosta kieleemme sanasto ja fraseologia on kuitenkin viime vuosisatoina perusteellisesti uudistunut.

Tarkastelumme lopputulokseksi jää, että kuva suomen kielen jääkaapista, joka on täynnä mammutinluita, on yksipuolinen ja liioitteleva. Todella arkaistisina voidaan pitää vain ensi tavun vokaalista, fonotaksia ja morfeemirakennetta ja näitäkin vain, jos hyväksytään tiettyjen, tosin tällä hetkellä vallitsevien koulukuntien näkemykset.

Kiintoisa kielipsykologinen kysymys olisi selvittää, miksi suomi kaikesta huolimatta vaikuttaa jo intuitiivisestikin arkaistiselta, jos sitä vertaa sukukieliin. Onko suomen vokaaliston, fonotaksin ja morfeemistruktuurin konservatiivisuus niin hallitseva hahmotustekijä, että se ratkaisevasti määrää sen kokonaiskuvan, jonka kielestä saamme? Johtuuko tästä se, että suomi tuntuu arkaistisen täyteläiseltä mutta esim. syrjääni modernin kuluneelta, vaikka kielen rakenteen kaikki puolet huomion ottavassa tarkastelussa syrjääni todennäköisesti osoittautuisi keskimäärin yhtä vanhoilliseksi kuin suomi, ellei vanhoillisemmaksi?

LÄHTEET

- COLLINDER, BJÖRN 1960: *Comparative grammar of the Uralic languages*. Stockholm. 1965: *An introduction to the Uralic languages*. Berkeley and Los Angeles.
- DÉCSY, GYULA 1965: *Einführung in die finnisch-ugrische Sprachwissenschaft*. Wiesbaden.
- GANSCHOW, GERHARD 1968: *Zur Geschichte der Nominalstämme in den ugrischen Sprachen*. — CIFU 2: 1 s. 134—145. Helsinki.
- 1971: *Zur Geschichte der finnisch-ugrischen Nominalstämme*. — *Sovetskoje finno-ugrovedenije* 1971: 4 s. 239—249.
- 1975: *Zur Geschichte der finnisch-ugrischen Nominalstämme*. — CIFU 3: 1 s. 72—77. Tallinn.
- 1980: *Historische Identitäten in der Wortstruktur finnisch-ugrischer Sprachen*. — CIFU 5: 3 s. 47—55. Turku.
- GENETZ, ARVID 1896: *Ensi tavuun vokaalit suomen, lapin ja mordvan kaksi- ja useampi-tavuisissa sanoissa*. — *Vähäisiä kirjelmia*. Helsinki. (Myös 1897 *Suomi III*: 13.)

- GULYA, JÁNOS 1966: A finnugor magánhangzórendszer kérdéséhez. — *Osztályközlemények* 23. Budapest.
 ——— 1968: Zur Frage des finnisch-ugrischen Vokalsystems. — *CIFU* 2: 1 s. 146—149. Helsinki.
- HAJDÚ, PÉTER 1969: Zu den Kernfragen der finnisch-ugrischen Vokalforschung. — *UAJb.* 41 s. 179—182.
 ——— 1976: Bevezetés az uráli nyelvtudományba. Harmadik kiadás. Budapest.
- HAKULINEN, LAURI 1979: Suomen kielen rakenne ja kehitys. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Helsinki.
- ITKONEN, ERKKI 1939: Der ostlappische Vokalismus vom qualitativen Standpunkt aus. — *SUST* 79. Helsinki.
 ——— 1946: Zur Frage nach der Entwicklung des Vokalismus der ersten Silbe in den finnisch-ugrischen Sprachen, insbesondere im Mordwinischen. — *FUF* 29 s. 222—337.
 ——— 1949: Beiträge zur Geschichte der einsilbigen Wortstämme im Finnischen. — *FUF* 30 s. 1—54.
 ——— 1954: Zur Geschichte des Vokalismus der ersten Silbe im Tscheremissischen und in den permischen Sprachen. — *FUF* 31 s. 149—345.
 ——— 1961: Suomalais-ugrilaisen kielen- ja historian tutkimuksen alalta. — *Tietolipas* 20. Helsinki.
 ——— 1969: Zur Wertung der finnisch-ugrischen Lautforschung. — *UAJb.* 41 s. 76—111.
- JOKI, AULIS J. 1969: Die samojedischen Sprachen und die finnisch-ugrische Vokalforschung. — *UAJb.* 41 s. 155—163.
- LAKÓ, GYÖRGY 1968: Proto Finno-Ugric Sources of the Hungarian Phonetic Stock. Budapest.
- LEHTOVAARA, ARVO 1950: Sielutiede. Kuudes, täydennetty painos. Jyväskylä.
- LYTKIN, V. I. 1964: Istoritseskij vokalizm permskih jazykov. Moskva.
 ——— 1974: Sravnitel'naja fonetika finno-ugorskij jazykov. — *Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija* I s. 108—213. Moskva.
- MAITINSKAJA, K. E. 1974: Sravnitel'naja morfologija finno-ugorskij jazykov. — *Osnovy finno-ugorskogo jazykoznanija* I s. 214—382. Moskva.
- MEINANDER, C. F. 1980: Juuria etsitään löytöjen avulla. Arkeologin kanta suomalaisten muinaisuudesta. — *Tiede* 2000 1980: 2 s. 13—16.
- POSTI, LAURI 1953: From Pre-Finnic to Late Proto-Finnic. — *FUF* 31 s. 1—91.
- RAPOLA, MARTTI 1933: Suomen kirjakielen historia I. Helsinki.
 ——— 1966: Suomen kielen äännehistorian luennot. Helsinki.
 ——— 1967: Suomenkielinen proosa Ruotsin vallan aikana. — *Tietolipas* 49. Helsinki.
- RÉDEI, KÁROLY 1969: Neue Aspekte zur permischen Vokalforschung. — *UAJb.* 41 s. 130—141.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1979: Über die Laut- und Morphemstruktur der uralischen Grundsprache. — *FUF* 43 s. 22—66.
- STEINITZ, WOLFGANG 1944: Geschichte des finnisch-ugrischen Vokalismus. Stockholm. (2. p. Berlin 1964.)
 ——— 1952: Geschichte des finnisch-ugrischen Konsonantismus. — *Acta Instituti Universitatis Holmiensis, Series B, Linguistica*, 1. s. 15—39. Stockholm.
 ——— 1968: Die Konsonantenquantität im Finnougrischen. — *CIFU* 2: 1 s. 502—508. Helsinki.
- THOMSEN, VILHELM 1869: Den gotiske sprogklassens indflydelse på den finske. København.
- WICKMAN, BO 1962: Some remarks on the problem of Fenno-Ugric vocalism. — *Commentationes fenno-ugricae in honorem Paavo Ravila*, *SUST* 125, s. 671—679. Helsinki.

Ist die finnische Sprache konservativ?

Mikko Korhonen (Helsinki)

Die Ansicht, dass das Finnische eine konservative Sprache sei, ist in Finnland auch ausserhalb der linguistischen Fachkreise weit verbreitet. In dem Aufsatz wird untersucht, wie die Konservativität oder die Veränderlichkeit des Finnischen oder einer anderen Sprache allgemein abgeschätzt werden kann, worauf die Auffassung von der Konservativität des Finnischen beruht, welche methodischen Folgen besagte Auffassung gehabt hat und in welcher Hinsicht die finnische Sprache konservativ ist oder nicht.

Da es sich bei dem Problem um die Veränderung der Sprache handelt, sind auch die Methoden, mit denen man sich der Frage nähert, typisch für die diachrone Linguistik, d.h. die eigentliche Sprachgeschichte oder Philologie, die historisch-vergleichende Methode und die Lehnwortforschung. Die Methode der inneren Rekonstruktion gibt nicht viel her, da sie keinen absoluten chronologischen Massstab bietet, zu dem die Veränderungen in Beziehung gesetzt werden könnten. Unter Anwendung dieser Methoden muss versucht werden zu klären, in welchem Ausmass sich die Sprache gewandelt hat und wie weit sie den alten Stand beibehalten hat. Die Konservativität der Sprache ist keine absolute Eigenschaft; sie stellt sich i.a. durch den Vergleich mehrerer Sprachen miteinander heraus. Konservativität und Veränderlichkeit können in den verschiedenen Bereichen der Sprachstruktur auf sehr unterschiedliche Weise zum Ausdruck kommen.

Die Geschichte der finnischen Schriftsprache ist so kurz, dass die Behauptung von der Konservativität des Finnischen durch sie nicht genügend untermauert werden kann. Die Struktur des Finnischen scheint im Laufe der vierhundert Jahre von Agricola bis heute nur wenig Veränderungen durchgemacht zu haben. Andererseits zeigen auch die anderen finnisch-ugrischen Sprachen, aus denen es schriftliche Denkmäler vom Anfang des 17. Jh. oder aus früherer Zeit gibt, nämlich Estnisch, Lappisch, Syrjänisch und Ungarisch, kein deutlich unterschiedliches Tempo des Veränderungsprozesses als das Finnische.

Die Auffassung von der Konservativität des Finnischen beruht mehr auf den Ergebnissen der vergleichenden Sprachwissenschaft als auf der Geschichte der finnischen Schriftsprache. Vokalismus, Phonotaktik und Morphemstruktur des Finnischen sind vor allem für konservativ angesehen worden. Arvid Genetz (1896) und Erkki Itkonen (1939, 1946, 1949, 1954, 1969) kommen in ihren Untersuchungen über die Geschichte des Vokalismus der finnisch-ugrischen Sprachen zu dem Ergebnis, dass der Vokalismus der ostseefinnisch-lappisch-mordwinischen Ursprache (Genetz) oder sogar der finnisch-ugrischen Ursprache (Itkonen) dem Vokalsystem der finnischen Gegenwartssprache sehr nahe gestanden habe, was bedeutet, dass nach dieser Auslegung das finnische Vokalsystem tatsächlich konservativ ist. Nach der Vokalgeschichte von Wolfgang Steinitz (1944) dagegen ist nicht das Finnische konservativ, sondern das Ostostjakische. Die neueren Stellungnahmen hinsichtlich der Entwicklung des Vokalismus der finnisch-ugrischen Sprachen kommen dem Modell von Itkonen näher als dem von Steinitz. Seit der ostseefinnisch-lappisch-mordwinischen Zeit bzw. mindestens 3 500 Jahre lang hat sich der Vokalismus der finnischen Sprache wenigstens sehr wenig geändert.

Charakteristisch für die Phonotaktik und Morphemstruktur der finnisch-ugrischen Grundsprache war der allgemeinen Auffassung nach das Fehlen von Konsonantenverbindungen im Wortanlaut und -auslaut, die Ein- und Zweisilbigkeit der nichtabgeleiteten Wortstämme sowie ihr vokalischer Auslaut, die Struktur C und C(C)V bei einfachen Ableitungs- und Flexionssuffixen sowie die Vokalharmonie. All diese Eigenschaften haben sich im Finnischen besser erhalten als allgemein in den anderen finnisch-ugrischen Sprachen. Eine andere Meinung hat Gerhard Ganschow geäussert (1968, 1971, 1975, 1980). Das von ihm entwickelte Modell basiert auf dem Ostjakischen; Phonotaktik und Struktur der Stamm-Morpheme des Finnischen sind darin weit von der finnisch-ugrischen entfernt.

Im Lichte der historisch-vergleichenden Forschung hängt also die Anschauung darüber, ob die finnische Sprache konservativ ist oder nicht, wesentlich davon ab, von welchem sprachgeschichtlichen Erklärungsmodell man ausgeht.

Besonders konkrete Begründungen für die Konservativität des Finnischen hat die Lehnwortforschung geliefert. Die alten germanischen Lehnwörter zeigen unwiderlegbar, wie gering die Veränderungen sind, die sich nach der Entlehnung im Ostseefinnischen vollzogen haben, vergleicht man sie mit der Entwicklung, die auf der gebenden Seite erfolgt ist. In die gleiche Richtung weisen im Grunde auch die baltischen und die indoiranischen Lehnwörter.

Eine gewisse Konservativität der phonemischen und phonotaktischen Struktur des Finnischen ist eine unbestreitbare Tatsache. Sie hat in gewisser Weise fast den Rang eines methodischen Mittels erlangt. Die Zuverlässigkeit der Etymologien und der lautgeschichtlichen Schlussfolgerungen wird durch die Vertretung im Finnischen getestet, die Rekonstruktionen werden in der Form niedergeschrieben, die das Finnische voraussetzt. Hier verbirgt sich eine Gefahr, dass man nämlich die Ergebnisse akzeptiert, die mit der Ausgangshypothese von der strukturellen Konservativität des Finnischen in Einklang stehen, und die Resultate verwirft, die damit in Widerspruch stehen, wodurch die Auffassung von der Konservativität des Finnischen ständig gestärkt wird. So hat das Finnische die Position einer Art sprachgeschichtlicher Schlüsselsprache erhalten. In der Finnougristik hat man auch den permischen Sprachen eine Schlüsselstellung zuerkannt, die hinsichtlich ihres Konsonantismus konservativ sind, sowie dem Ostjakischen. Die die Konservativität des Finnischen und des Ostjakischen betonenden Schulen stehen in Widerspruch zueinander, denn sie führen jeweils die gleichen Kriterien für die Konservativität ihrer Sprache an, nämlich den Vokalismus, die Phonotaktik und die morphophonemische Struktur.

Es ist eine interessante wissenschaftsgeschichtliche und wissenschaftspsychologische Frage, in welchem Umfang die

Muttersprache eines Forschers oder die Sprache, auf die er sich spezialisiert, seine Heimat und die Forschungstradition die Wahl des sprachgeschichtlichen Modells beeinflussen. Der Aufsatz bringt drei Beispiele aus dem Bereich der finnisch-ugrischen historischen Morphologie, wo ein derartiger Einfluss sichtbar wird.

Das Endergebnis zeigt, dass die finnische Sprache nur hinsichtlich des Vokalismus der ersten Silbe, der Phonotaktik und der Morphemstruktur für konservativ gehalten werden kann. In allen anderen Beziehungen ist das Finnische eher fortschrittlich als konservativ. Z.B. weicht der Konsonantismus des Finnischen vom angenommenen finnisch-ugrischen Konsonantensystem mehr ab, als es wohl bei irgendeiner anderen finnisch-ugrischen Sprache der Fall ist. Auch die Morphologie hat sich grundlegend erneuert. Die meisten Abweichungen vom allgemeinen finnisch-ugrischen Typ zeigt das Finnische vermutlich in der Syntax. Fast in allen syntaktischen Zügen, die als typisch finnisch-ugrisch gelten, vertritt das Ostseefinnische und teilweise auch das Lappische einen anderen Stand, der auf Innovation beruht. Diese Züge sind:

1. Im Ostseefinnischen und im Lappischen — mit Ausnahme einiger Dialekte — wird stets die Kopula verwendet; in den anderen finnisch-ugrischen Sprachen bleibt sie weg, falls sie nicht als Träger des Modus-, Tempus- oder Personalmorphems benötigt wird.

2. Im Ostseefinnischen und teilweise auch im Lappischen kongruiert das Adjektivattribut mit seinem Bezugswort, in den anderen finnisch-ugrischen Sprachen nicht.

3. Im Ostseefinnischen und im Lappischen herrscht als Grundwortfolge SVO, in den anderen finnisch-ugrischen Sprachen SOV (einzelsprachlich auch Neigung zur Wortstellung SVO).

4. Im Ostseefinnischen und Lappischen geschehen Parataxe und Hypotaxe meist mit Hilfe von Konjunktionen, in den meisten anderen finnisch-ugrischen Sprachen (mit Ausnahme des Ungarischen) herrscht asyndetische Parataxe, und die Hypotaxe geschieht durch Nominalisierung des Satzes.